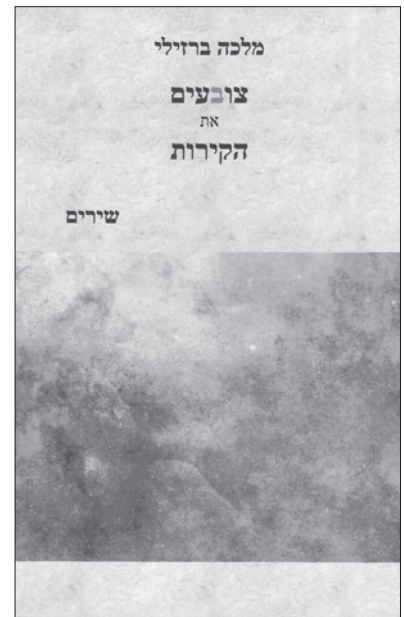


פולי בכורה רגב

שירים בגוני הקשת

על "צובעים את הקירות"
מאת מלכה ברזילי, הוצאת
"כרמלים", 2015, 126 עמ'



קראתי את הספר בשקיקה גדולה, ולא נותר בליבי שום ספק שכל שיר בספר הוא פנינה, וכולם ביחד יוצרים מחרוזת פנינים נפלאה, אשר כל אישה הייתה רוצה לענוד על צווארה. בספר זה ניתן לפגוש מגוון רב של חוויות – מילדות ועד הורות דואגת ואוהבת, וביניהן – בגרות וחלומות על "האביר על סוס לבן".

הכתוב בספר מצביע על תובנות רבות הנרכשות במערכת של זוגיות-אימהות-חברות ועוד, וכיצד הן משתנות במהלך השנים. ב"שירת משורר" (עמ' 45) אני פוגשת באישה אוהבת, אולי אפילו סוגדת – "חושקת במשורר השר שירת חיי...".

"מפתחות הכספת בה שמורים סודותיי נמצאים במגירת לבבי" ("מפתחות", עמ' 119).

התחושה הכללית בקריאת הקובץ הזה היא שמי שכתבה אותם היא אישה קטנה ושברירית שאוחזת במכחולים ארוכים, הצובעים את חייה בצבעים אופטימיים ועליזים, כשבליבה המשאלה – "לו רק אדע מה לזכור ומה לשכוח" (עמ' 122).

משה גרנות

דיסטופיה טעונה הגיון פנימי

על ספרו של ישי שריד
"השלישי", עם עובד, 2015,
259 עמ'

דיסטופיה (ההיפך מאוטופיה) איננה מסוגלת לנבא את העתיד, אבל היא עשויה להזהיר מפני מעקשיו האפשריים. עשרות רבות של דיסטופיות התפרסמו בעולם, בהן מבקשים הסופרים להזהיר את הקוראים מפני רעות המזומנות למין האנושי, ובאמת מעט מאוד מתחזיותיהם התממשו. די אם נזכיר את "עולם חדש מופלא" של אלדוס האקסלי, שכתב על לידות מחוץ לגוף האישה, אך לא העלה על דעתו אפשרות שיומצא המחשב; את "פרנהייט 451" של ריי ברדבורי, שניבא על חברה בה מכבי האש שורפים בתים במקום לכבותם. מעט אמת עתידית אפשר למצוא ב"1984" של אורוול שחזה את זוועות הקומוניזם (אבל ב-1949, כאשר ראה הספר אור – רק עיוור לא

בשיר "לאגור" (עמ' 41) מצאתי אישה מלאת נתינה המקריבה את כל כולה לגבר חייה. בשירים "מילים אילמות" (עמ' 33), "מילים שותקות" "ראי החרטות" (עמ' 34) מצליחה המשוררת לגעת בנקודות רגישות וכואבות, שמעוררות את סקרנותו של הקורא, ואף מועזעות את נפשו. לעומתם יש בקובץ שירים שמושרים על הקורא שלוה והשלמה.

בשיר "מהמטבח באהבה" (עמ' 48) היא מזהירה: "אבעיר מדורות בליבך בשמן תשוקתי, אבשל ארוחתך באש אהבתי, ארוחת מלכים". האיש שאליו מופנות מילים עזות אלו הוא בן זוגה לחיים, המשורר והסופר יעקב ברזילי, ניצול שואה, ששרד את תופת ברגן בלזן. קורות חייו וכתביו בשירה ובפרוזה השפיעו רבות על קובץ שירים זה, ואלה הופכים אותה, משום כך, לאישה סלחנית ומתחשבת ברגעים קשים.

והרי דוגמה להיגד של התחשבות וסלחנות: "פשטתי גלימת חרוני, לבשתי כותונת פיוס וסלחתי" (עמ' 122).

בשיר "מנגינה" (עמ' 42) אפשר לטעום את טעמה המתוק של השגרה – הכנת כוס הקפה והנאה מהניחוח המתפשט במטבח, הנאה מרגע שקט המתלווה ללגימה ממנה.

את פעימות הלב משווה המשוררת לצלילי כלי נשיפה וכינור, כביכול מיתריו הנעימים של הכינור מתנגנים בתוכה.

זה ספר שיריה הראשון של מלכה ברזילי, והיא אמנם פונה אל הקורא בענווה, בגובה העיניים. גישה זאת יוצרת קרבה אל הקורא ומעוררת את סקרנותו, ומכאן החשק לקרוא עוד ועוד. המשוררת משתפת את הקורא בסודותיה הכמוסים ביותר. למרות הצהרתה שהיא כומסת אותם בליבה:

בנו של יהועז, דוד, הוא שר הצבא, בנו האחר, יואל, הוא ממלא מקום של הכוהן הגדול (יהועז עצמו הוא גם מלך וגם כוהן גדול כמו החשמונאים), בתו, יפעת, ובעלה הם הממונים על שידורי הטלוויזיה, שממטירה אינדוקטרינציה כמו בכל דיקטטורה. יש דמיון גדול בין ממלכתו של יהועז לזו של איראן היום: בית המשפט העליון בוטל, ובמקומו הוקמה סנהדרין שדנה כופרים למוות בסקילה, יש משמר אמונה שבראשו עומד אדם מבהיל בשם לקיש, שחוקר בעיניו קשים עד מוות את קורבנותיו, ולמרות זאת, ההמון משולהב מהכריזמה של יהועז, ואפילו כאשר ירושלים מופגזת על ידי העמלקים, והמוני פליטים בורחים אליה מכל המחוזות שנכבשו ונהרסו, ונאלצים לאכול עשבים ברעב הנורא – אפילו אז הם מאמינים שיהועז יצליח "לשכנע" את האל (המצוי פיזית סגור בין ארבעה קירות בהיכל), שיושיע את העם.

ייתכן שממלכת יהועז הייתה מאריכה ימים, אבל הוא היה סבור שהקזת דם מדי פעם מועילה למורל העם, והוא יזום מתקפה על העמלקים כדי להגיע למקורות הירמוך (נחלת חצי שבט מנשה) וליהנות ממימיו. המתקפה הזאת מצליחה בהתחלה במחיר הרבה קורבנות, אבל אז יש מתקפת נגד מסיבית של העמלקים, והיא מגיעה עד ירושלים. הצבא של יהועז מותש, מטוסיו מיושנים וחסרי חלקי חילוף בגלל החרם בינלאומי, הסוללות נגד טילים אינן מתפקדות. ההתקפה הגדולה על ירושלים קורית ביום הכיפורים. יהועז מקיים את הטקס לפי הכתוב בתורה על כל דקדוקיו, למרות הפגזים שנופלים לא רק ברחבי העיר, אלא בהר הבית עצמו, וזורע הרס ומוות. על פי דרישת מלאך (שיהועז והעם רואים ושומעים), הוא

מחזיר להם כגמולם, כי בעיניו "אידי" תל-אביב החטאה הוא עונש אלוהי על הכפירה ועל חיי הוללות. יהועז מספר לעם כי קיבל התגלות אלוהית בנגב, ובה נאמר לו שעליו להושיע את ישראל, להמליך עצמו למלך (הוא גם דואג שימצאו בכתובים שהוא מזרע בית דוד), להרוס את המסגדים בהר הבית ולהקים את בית המקדש. הוא גם מפליא למצוא את ארון הקודש שהצניע המלך יאשיהו, ומחדש את



עבודת המשכן כמו שכתוב בתורה ובמשנה. החוק במדינה הזאת הוא חוק ההלכה (גזענית מאוד – אין דריסת רגל לבני דתות אחרות, לגויים יש נפש, אבל לא נשמה, הגוי הטוב ביותר אינו שווה שת ציפורן הזרת של יהודי), אין מלמדים שפות זרות וחכמת העמים, אלא רק הלכות, מזמורי תהילים ו... שירי נעמי שמר. עבודת האל במקדש מתוארת פעמים רבות בכל אירוע ובכל טקס – שחיתת בעלי החיים, הפשטת העורות, התזת הדם על המזבח וכו' הכול בפרוטרוט מזוויע, תוך הקפדה על כל פרט המתואר בכתבי הקודש.

ראה את זוועתיו של סטלין), וב"בעל זבוב" של ויליאם גולדינג שתיאר איך בני אדם הופכים לחיות טרף. המצב הביטחוני והמדיני הקשה של מדינת ישראל הוא כר פורה לדיסטופיות מקומיות, כגון "הדרך לעין חרוד" ו"שואה 2" של עמוס קינן ו"2023" של יגאל סרנה, ועכשיו – "השלשי" של ישי שריד.

מדכא לקרוא דיסטופיה, ויש גם תחושה לא נעימה של פטרונות מצד הסופר, שכביכול הוא רואה את מה שקהל קוראיו אטום מלראות – אבל אולי יש הכרח לקרוא. הסופר יוצר עולם בדוי, שלדעתו הוא עלול להיות ממשי בעתיד כלשהו, אבל סופר זה אמור לשכנע את הקורא כי ההווי המתואר בעתיד זה נסמך על הגיון פנימי, כמו למשל, החובה של מחבר יצירה היסטורית לשכנע את הקורא שתיאור ההווי שבספר הוא אמנם אוטנטי. לפני שנבדוק את יצירתו של ישי שריד מבחינה הזאת – אפרוש בקצרה את עלילת הספר:

יהונתן הוא בנו של יהועז, שהיה מלך בימי מלכות הבית השלישי (מכאן שם הספר), נמצא בכלא של העמלקים שהחריבו לא מכבר את המלכות הזאת על מקדשה וכל אוכלוסייתה. הוא יושב בתאו פצוע ומזוהם, ומתנחם רק בזאת שמרשים לו לכתוב את קורותיו ואת קורות מלכות ישראל השלישית, תוך שהוא מקווה שמישהו מבני ישראל יגיע אל זיכרונות אלה. יהועז היה בצעירותו חוזר בשאלה שזנח את השומרון וגר עם אישתו וילדיו בנגב. רצח אביו הפיח בו רוח של גבורה, והוא אוסף את בני ישראל, נלחם בעמלקים ומצליח לשחרר את ירושלים, את השומרון, הגליל והנגב. ערי החוף – חיפה ותל-אביב – מתאיידות מפצצות האטום של העמלקים. ליהועז יש גם כן פצצות אטום, אבל הוא איננו

מחליט לרצות את האל הנוקם בהקרבת בנו שנולד לו מאישתו השנייה (יהועז) דרש וקיבל רשות מהסנהדרין לשאת אישה שנייה). יהונתן, בנו של יהועז, שהעריץ את אביו, והיה נאמן לו בלב ובנפש, מתקומם כנגד רצונו של אביו ושל כל העם לשחוט את התינוק ולהקריבו לאלוהים כדי לשכך את חמתו – הוא מתקומם כנגד המעשה הזוועתי העומד להתרחש, ובמקום לשחוט את התינוק, לפי דרישת אביו, הוא פוגע באב ובורח בחסות ההפגזות הכבדות, שמהן נהרגים לקיש ושומריו הדולקים אחריו. הוא מצליח להציל את התינוק, אך נשבה על ידי העמלקים, ונכלא בתא הנידונים למוות.

לאורך כל הוידוי של יהונתן בשהותו בכלא מתוארים ספיקותיו לגבי מה שקורה בממלכה, כל זאת, כאמור, למרות הערצתו לאביו ולמפעלו, ולמרות האהבה הגדולה אליו. שלושה גורמים לספיקות אלו – יואל אחיו מבהיר שסיפורי הגבורה של אבא הם שקר, וכי לדעתו הממלכה הולכת לקראת אסון. הוא עצמו בורח לפני שהאסון קורה. אימו של יהונתן מספרת לו על החיים היפים שהיו בתל-אביב לפני "האידי", וכן היא מציינת שאביו ברח כאשר נזרק לעברו רימון של העמלקים, ובמקומו נפצע יהונתן אנושות, ונשאר פצוע דכה וצולע. הגורם השלישי הוא דמות מלאכית-שטנית, בעלת פני עיט, שחודרת לתוך מחשבותיו של יהונתן ונוטע בו מחשבות אפיקורסיות, כגון שהאל אדיש לגבי סבלו של העם (חורבן הבית השני, השואה), ואדיש אפילו לסבלו של בנו, הלא הוא ישו. יחד עם זאת, הוא גם מזהיר אותו שאם לא יופיע בפני אביו ויאמר לו בבוטות שעליו להתפטר – הממלכה תיחרב. יש עוד הזיה מוזרה של יהונתן: הוא

רואה בעיני רוחו את יצחק רבין נואם בכיכר על השלום (עמ' 221-224). עד כאן הכול "סביר" מבחינת ההיגיון הפנימי של הדיסטופיה, אבל מסתבר בסיפור שהמלאך הזה נתפס במצלמה של לקיש, ראש משמרות האמונה. זה גם מצליח ללכוד אותו, ולענות אותו עד מוות. עובדה זאת לא מונעת מהמלאך להופיע בפני יהועז והעם ולדרוש שיקריב את בנו. זאת ועוד: המלאך גורם לכך שעולה חזיר על המזבח, שהקטורת הופכת למקור צחנה, שבאמצע טקסים דתיים נשמע קול מואזין מוסלמי, ושהבהמות המובלות לשחיטה משוועות לרחמים בלשון בני אדם.

איך זה מסתדר עם ההיגיון הפנימי של הדיסטופיה – לישי שריד פתרוניים. כשיהועז נמצא בשדה הקרב, מחליט הרב חסדאי, ראש הסנהדרין (שבנו נהרג בקרבות) למרוד במלך ולמנות את עצמו לכהן גדול במקומו. הוא מונה שלושה חטאים של יהועז, שבעטיים איננו ראוי להיות כהן גדול. אחד החטאים הוא בכך שנשא אישה שנייה והוליד ממנה בן, שלדעתו הוא ממזר.

איך פסיקה כל כך מופרכת יכולה לצאת מפיו של בר-סמכא בהלכה?! ואם כבר יצאה מפיו, איך יהונתן לא הוכיח אותו על טעותו? לאורך כל הספר מפגין יהונתן בקיאות גדולה בתורה, במשנה, בסידור, במזמורי תהילים – הוא מצטט פרקים שלימים, מזמורים שלימים, משניות שלימות שלמד בעל-פה בבית הספר ובעבודתו במקדש (אגב הוא פצוע דכה, ולפי התורה הוא מנוע מלבוא בקהל ה' – דברים כ"ג 2). והרי התורה לא רק שהיא מרשה פוליגמיה, היא אפילו מנחה כיצד לנהוג בירושה של הבנים מהנשים השונות (דברים כ"א 15-17) – איך אם כן, שם ישי שריד בפיו של בר-סמכא בהלכה כזה היגד מופרך?

גם עניין "האידי" הוא מופרך בעיניי: נאמר שיהועז לא החזיר לעמלקים בהמטרת פצצות אטום על ישוביהם משום שראה ב"אידי" של תל-אביב עונש משמיים על כפירתם, ועל כך שהיו מוכנים לוותר על שטחים לעמלקים. ניחא, אבל מדוע העמלקים (שלפי הגיון הספר, לא רצו להפגין את ירושלים בפצצת אטום כדי לא למנוע מעצמם אפשרות להקים שוב את המסגדים בהר הבית) הסתפקו בהפצצת תל-אביב וחיפה, ולא הפציצו את היישובים הישראליים בשומרון, בגליל ובנגב? הספר איננו משיב בשום מקום על קושיה זאת.

אם יש תפקיד לדיסטופיה הזאת של ישי שריד, הרי שהוא להזהיר אותנו מפני ההזויים ששורפים מסגדים וכנסיות, ששורפים בני אדם, שמתכננים את הקמת בית המקדש השלישי על כל המבהיל שמתלווה לכך, כולל הבערת העולם כולו; אלא שבאמת אין צורך להזהיר אותנו, כי אנחנו מבוהלים ומזועזעים ממה שרואות עינינו. מה שחסר לנו זה עצה איך מתגברים על הצרה הזאת, ואת זה באמת אין טעם לבקש מסופר, מאף סופר. ■

"ברגע שאנו שוקעים באהבתנו, האדמה משנה את פניה, אין חורף או לילה; כל הטרגדיות, הצרות כולן חולפות – ואף המטלות: שום דבר אינו ממלא את הנחץ המתקרב מלבד הצורות הקורנות של אלו האהובים."

– ראלף ואלדו אמרסון
מתוך החיבור "חברות" (1841)